

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této elektronické publikace nesmí být reprodukována nebo šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu vykonavatele majetkových práv k dílu, kterého je možné kontaktovat na adrese: Nakladatelství Masarykovy univerzity Munipress, Rybkova 19, 602 00 Brno.

All rights reserved. No part of this e-book may be reproduced or transmitted in any form or by any means without prior written permission of copyright administrator which can be contacted at Masaryk University Press, Žerotínovo náměstí 9, 601 77 Brno.

„Volte své jedy!“ K problematice vztahu tramské subkultury k alkoholu a krčmennému prostředí

Karel Altman

Problematika vztahu tramské subkultury k alkoholu a etablování jejích nositelů v krčmenném prostředí českých zemí se nepochybně jeví značně pozoruhodnou, a tudíž je záhodno věnovat jí bedlivou pozornost, jisté rozpaky může však vzbudit její umístění právě na stránky kolektivního díla, jímž je sborník na počest 70. výročí narozenin prof. PhDr. Jana Zouhara, CSc., významného českého filozofa. Prvotním podnětem k sepsání této stati mi však byla moje účast na konferenci *Jídlo, pití a dobrodružství*, kterou v roce 2016 pořádala při Katedře filozofie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity tamní Liga destilátérů, v jejímž vedení vykonává jubilant úctyhodnou funkci předsedy.

Dlužno říci, že téma konference mi – tak jako v jiných ročnících této bohubilé výroční akce – opět skýtalo celou řadu možností k vyjádření; snad to mohu formulovat takhle směle. Nuže, vystoupil jsem tehdy s referátem „*Volte své jedy!*“ *aneb Krčmenné základny Pajdových dobrodruhů*, neboť jsem se rozhodl promluvit o trampech, lidech, kteří za dobrodružstvím mířili – a někteří dodnes míří – zcela cíleně, a to kupodivu nikoli do exotických krajin, nýbrž do končin ryze českých a moravských.

Příznějme si, že akutní nebezpečí coby zdroj pocitů dobrodružství v poměrně civilizovaném tuzemsku obvykle nečihá na úplně každém kroku; a přece tu je. Přínejmenším v představách některých lidí, jimiž byli a jsou ctitelé nekonečných lesů, rozervaných skal, hlubokých údolí, divokých přejejí a podobných krajinných pozoruhodností. Patřili k nim a dodnes patří i oni trampové: mluvil jsem tedy o těchto českých zálesácích a traperech, o našich milovnících Divokého západu, o divokých skautech – tedy o výše zmíněných Pajdových dobrodruzích. Tak trampy coby chráněnce jejich boha – onoho Pajdy – totiž lze rovněž označit. Co se boha Pajdy týče, nejspíše je široké české veřejnosti znám alespoň z doslechu. Třeba z písničky, v níž se zpívá: „Pajda dobře hlídá pocestný, co se nocí toulaj, co si radši počkaj, až se stmí, a pak šlapou dál...“ Jistě, jsou to strofy z písňe *Rosa na kolejích*, která kdysi byla a pro některé nejspíš ještě je uznávanou tramskou hymnou, při níž možná i dnes vstávají, ať už někde na potlachu, či dokonce na Portě.

Protože zmíněný referát nevyšel nikdy tiskem, rozhodl jsem se jeho téma dále zkoumat, původní text zcela přepracovat i značně rozšířit a publikovat právě zde.

Nuže tramping – neboli trampování, trampské hnutí či trampská subkultura – je již celé století specifickým fenoménem, jenž má v českých zemích (a částečně i na Slovensku) svou úctyhodnou tradici. Jeho historie je co do časového trvání prakticky totožná s existencí našeho novodobého samostatného státu, i když jeho kořeny sahají ještě hlouběji. Tramping je a vždy byl složitým, bohatě strukturovaným jevem, a tudíž je poněkud obtížné pojednat o všech jeho aspektech. Především se trampování jeví jako forma sdružování poměrně přesně vymezené skupiny obyvatel a současně také jako specifický způsob využívání volného času. Je projevem životního stylu zejména městské mládeže, která jej také jako první počala provozovat, od samého počátku představovala jádro trampů a taktéž dnes je zjevně nejpočetnější skupinou v rámci nositelů tohoto hnutí.¹

S bouřlivým průmyslovým rozvojem a jeho důsledky spjatý tramping jako způsob trávení volného času přinášel jeho nositelům relaxaci i únik před shonem, hlukem a neklidem města, neboť základní myšlenkou trampování byla od samého počátku touha po volnosti, po romantice, načerpání čerstvých sil, získání nových přátelství a v neposlední řadě i poznání vlasti. Cílem této stati není ovšem podat podrobnou historii trampingu ani vylíčit jeho každodennost a typické atributy tohoto hnutí. Zaměřuji se zde na poměrně úzce vymezenou tematiku, za kterou

1 Danému, nepochybně pozoruhodnému kulturnímu jevu jsem v posledních více než dvaceti letech věnoval soustavnou pozornost, přičemž jsem se zaměřil jak na jeho historii a rozvoj v různých oblastech, tak zejména na rozmanité aspekty a atributy, jež jsou trampingu vlastní, dále jsem se zabýval problematikou legality této subkultury, vztahem státní moci i společnosti k trampskému hnutí atd. Srov. Karel Altman, Bobří a medvědi (K problematice trampingu na Brněnsku, in *Společensví dětí a kultura*, Strážnice: Ústav lidové kultury 1997, s. 121–125; týž, ... jak někteří trampují, in Jana Pospíšilová (ed.), *Rajče na útěku*, Brno: Etnologický ústav AV ČR 2003, s. 255–285; týž, Trampské hospody na Třebíčsku, *Západní Morava* 3, 1999, s. 118–130; týž, Trampové a moc (K problematice postavení trampského hnutí ve společnosti od počátku 20. let do současnosti), *Český lid* 87, 2000, s. 223–238; týž, Kralice – výspa turismu a trampingu, in Jiří Mitáček a kol., *Kralice nad Oslavou*, Kralice nad Oslavou: Obecní úřad 2010, s. 433–450; týž, Současné etnologické bádání o trampské subkultuře, *Národopisný věstník* XXX (72), 2013, s. 20–25; týž, Regiony subkultury trampingu w Czeskiej Republice, in *Regiony i regionalizmy w Europie*, eds. A. W. Brzezińska – J. Schmidt, Wrocław: Polskie towarzystwo ludoznawcze, Uniwersytet Wrocławski 2014, s. 217–226; týž, Specifika trampingu na jižním Valašsku, in *Valašsko, historie a kultura*, eds. S. Urbanová, L. Dokoupil, J. Ivánek, P. Kadlec, Ostrava: FF Ostravské univerzity – Rožnov pod Radhoštěm: Valašské muzeum v přírodě 2014, s. 205–210; týž, Hudba a zpěv jako činitel integrace trampského hnutí, *Folia ethnographica* 48, 2014, č. 2, s. 31–46.

S danou tematikou jsem též vystoupil na konferencích v tuzemsku i v zahraničí a také v rámci semestrových přednáškových cyklů *Tramping jako subkultura* na Ústavu evropské etnologie Maryskovy univerzity v Brně (jaro 2008, jaro 2011, podzim 2012, jaro 2016).

považuji vztah trampů k opojným nápojům a jejich začlenění do krčmenného prostředí v Čechách i na Moravě v poslední století. Není to pro mne téma zcela neotřelé, v rámci svých etnologických bádání zacílených na tramping jsem už dříve věnoval pozornost mimo jiné i problematice trampských hospod a hodlám se k ní vyjádřit i tady.² Dané téma se mi jeví jako nosné, a to přesto, že snad nejslavnější trampský kronikář Bob tvrdil v předmluvě svého legendárního spisu *Dějiny trampingu* z roku 1940, jenž se dočkal několika dalších vydání, že „mladým ukázal tramping cestu k návratu do přírody a tím k čistému lidství, cestu ... ze zakouřených barů a hospod...“³

Jistě – i trampové od samého počátku svého hnutí vyznávali vznešené ideály zdravého pobytu v přírodě spojené s romantikou a dobrodružstvím, ba dokonce i se sportem. Avšak ani oni se v terénu nikdy neobešli bez patřičného občerstvení nejen jídlem, ale také pitím, mezi nímž snad nikdy nechyběly ani alkoholické nápoje – pivo, rum, slivovice a celá plejáda dalších lihovin. Ve svém slangu je – pochopitelně s drsnou ironií sobě vlastní – nazývali „jedy“ a také pro jejich výběr z širšího dostupného sortimentu vymysleli patřičně otrlý cynický obrat „Volte své jedy!“ . Tento frazém byl hojně rozšířený již v začátcích trampování, tedy od dvacátých let minulého století, pochází zřejmě z jednoho románu Jacka Londona, tedy od autora, jenž – jak známo – i v tomto případě velmi dobře věděl, o čem píše.

O tom, že někteří trampí nebyli a nejsou právě abstinenti, svědčí mimo jiné i poněkud průhledné, byť jinotajné narážky v nejrůznějších pojednáních přímo na stránkách jejich periodického tisku či v různých samostatných spisech zejména memoárového charakteru. Ale nejen tam, také jindy – zejména při oslavách narozenin či jmenin – si zcela nepokrytě, ba výslovně přejí navzájem „nezničitelné zdraví a stále stejnou nestárnoucí žízeň“. Svůj vztah k alkoholu leckdy staví četní trampové dokonce na odiv. Třeba i prostřednictvím poněkud přidržené ironie, jak o tom svědčí i slova, která kdysi hlásala trampská osada *Zambezi*, působící na Třebíčsku: „Naše osada je proslulá svým nekompromisním protialkoholickým postojem, v němž nám pomáhá povstalecké heslo ‚Mor ho‘.“⁴

O vztahu trampů k různým druhům opojných nápojů, jimž skromně, ale třeba i náruživě holdovali, svědčí i svérázné, možno říci stylové přezdívky, které jim udíleli. Pivu říkali už za první republiky *zrzavá voda*, což je však termín rozšířený i v jiných než trampských řadách. Zejména v oblasti Čech v meziválečném období

2 Karel Altman, *Trampské hospody na Třebíčsku...*, c. d.

3 Bob Hurikán, *Dějiny trampingu*, Praha: Novinář 1990, s. 11.

4 *Kronika S. T. O. Třebíč*, Dokument v soukromém držení.

trampové přezdívali pivu *bahno*, což byl ovšem v té době (a už v předchozích desetiletích) obecně užívaný název.⁵

Nezůstalo jenom u piva. Pro silnější alkoholické nápoje, tedy lihoviny, měli zřejmě už od samého počátku svého hnutí označení známé z oblíbených westernů – *ohnivá voda*. Přezdívek se dostalo i některým z nejčastěji popíjených druhů těchto koncentrátů. Oblíbenému opojnému nápoji české či československé výroby, ještě nedávno oficiálně nazývanému rum a v současnosti – po vstupu patřičného nařízení Evropské unie do praxe – označovanému nejčastěji jako tuzemák či tuzemský, říkali trampové už kdysi *bramboráček*, neboť byl vyráběn z bramborového škrobu. Slivovici přezdívali přímo poeticky *básnička*, bohužel není známo proč.⁶

Alkohol pak hrál nikoli nevýznamnou roli v běžném životě nejednoho trampa i kdekeré trampské osady (tedy kolektivu, v němž – jak známo – víc chutná). Na cestě za relaxací ve volné přírodě jim jistě pomáhal při jejich pobytu v leckdy drsných klimatických podmínkách, při navození zdání tepla v chladném počasí i při dezinfekci proti rozmanitým neduhům. Alkoholické nápoje však vždy sloužily i k povznesení mysli, k vytvoření dobré nálady i k ještě důkladnějšímu a pevnějšímu stmelení kolektivu. Trampové odedávna hráli a zpívali dokonce i své vlastní pijácké písně neboli „vyřvávačky“, které si sami skládali, z nichž četné jsou specifickou oslavou opojného pití. Jednou z nejznámějších je už řadu desetiletí kupříkladu píseň *Bedna od whisky*, která už dávno přesáhla hranice trampské komunity a téměř zlidověla. Někteří trampové však pořádají na svých osadních setkáních i různé pijácké soutěže, například o pivního Bivoje (známe je třeba z prostředí osady *Kobra* v údolí řeky Oslavy).⁷

Na neposledním místě se alkoholické nápoje (stejně jako třeba cigarety a jiné kuřivo) často stávaly odměnami při různých trampských soutěžích a závodech. Třeba když v roce 1928 uspořádala osada *Hobart camp* plavecký memoriál na pětikilometrové trati Štěchovice–Libřice (cíl se nikoli náhodou nacházel u krčmy Patrika Adlera), byl tento závod dotován následujícími cenami: 1. cena originál whisky *Black and White*, 2. cena stovka egyptek a 3. cena deset piv.⁸

Při množství takových příležitostí k popíjení není ani divu, že i mezi českými zálesáky a trapery vynikla celá plejáda osvědčených titelů nejrůznějších drinků,

5 *Velký trampský slovník*, dostupné z <http://t-o-skalaci.webgarden.cz/rubriky/trampska-kultura/velky-trampsky-slovník/velky-trampsky-slovník> (22. 9. 2019). Kvalita piva tehdy neodpovídala dnešním standardům, pivo bývalo kalné a ne čiré, jak je tomu dnes. V současnosti je název piva „bahno“ považován za zastaralý a většinou už se v tomto smyslu neužívá.

6 *Tamtéž*.

7 *Oslavské boudy* 5, 1998, č. 4, s. 17.

8 B. Hurikán, *Dějiny trampingu...*, s. 43.

o kterých se pak vyprávěly rozmanité hrdinské příběhy, aby tak od sleziny ke slezině, od potlachu k potlachu budovaly jejich renomé, až se tito hrdinové stali opravdovými trampskými legendami. K trampům, kteří byli svým pijáctvím skutečně proslulí, patřil už ve dvacátých letech 20. století například Vladimír Střelec, zvaný Old Jack Hobart. Trampský kronikář Bob Hurikán o něm napsal, že si přinesl do dobrodružného života vedle skautského klobouku, řádného nože, pistolí, sekery a uesky též řízný vtíp, mnoho skvělých nápadů a k tomu všemu také neustálou notnou žízeň. Nadto coby šerif trampské osady *Hobart camp* musel jít Old Jack Hobart příkladem svým kamarádům, jimž stál v čele. Ostatně pro celou tuto potulnou osadu bez stabilního místa táboření byla příznačná „veliká žízeň, která je držela někdy déle, než bylo pro některého Hobarta zdrávo“. Příčinou této žízně byla údajně vyhlášená hobartovská tradice „oslavovat všechno tak, jako to dělají páni v Praze“. Například pochlubil-li se některý člen, třeba že má nové tkanice do kanadek, nastal samozřejmě potlach, kterým se tato událost musela zapít, z čehož je patrné, že i celkem bezvýznamná záležitost v běžném životě byla v Hobart campu po zásluze oslavována. Termín „potlach“, který měl a má v řeči ostatních trampů poněkud odlišný význam, se tak v Hobart campu stal synonymem bujaré pitky; jak napsal citovaný kronikář, „chlapci z potlachu téměř nevycházeli“. Jindy poctili tímto slavnostním aktem vysvěcení nově zakoupenou vzácnou zálesáckou sekeru (od Horna)⁹ a při těchto „sekernických oslavách“ to dopadlo tak, že nakonec oslavný potlach stál asi pětkrát tolik co drahocenný nástroj. K dovršení všeho k ránu, když táborák dohasínal, vetřel se mezi vyřízené osadníky kdosi cizí a sekuru odnesl s sebou. Což ovšem byl opět důvod k potlachu, tentokrát „na žalost“, aby se po zakoupení další nové sekery oslavoval tento druhý pokus ještě o to slavnostněji. Když pak byl některý člen této osady odveden (a během let se stali vojáky úplně všichni), slavila se tato milá událost údajně jako za starých dob – několik týdnů.¹⁰

K tomu, aby na svých základnách – tábořištích i chatách – měli zásobu patřičného občerstvení v podobě opojného nápoje, byli někteří trampové vždy připraveni i k nemalým osobním obětím. Jako důkaz může posloužit třeba brněnská *Osada dobrých kamarádů*, která vznikla roku 1938 z přátel bydlících na Cejlu,

9 Hornova sekera se prodává dodneška. V reklamním inzerátu je definována následovně: „Těžká lovecká sekera, určená ke štípání dřeva, která zároveň skvěle vypadá. Dobrý přítel každého zálesáka! Kovová část není odlitek, sekera je skutečně vykována, vybroušena a vyleštěna. Povrch není ošetřen, a pokud není chráněn, časem černá a koroduje. Topůrko je z tmavého dřeva dalbergie, sekera je zajištěna dřevěným klínkem a pojištěna kovovým trubičkovým klínem. Délka dřevěné rukojeti je asi 60 cm. Hmotnost celé sekery je cca 1 460 g. Součástí je kožené pouzdro hnědé barvy se zapínáním na patenty.“

10 B. Hurikán, *Dějiny trampingu...*, s. 42–43.

Kolišti a na Bratislavské (což je samo o sobě možná výmluvné). Tato osada si vybudovala velkou chatu na pravém břehu Kníničské přehrady, kde se její členové scházeli a odkud podnikali výpravy do okolí. Na chatě se hojně sportovalo, výborně hráli zejména volejbal, ovšem zřejmě nejdůležitější a nejspíš nejnáročnější sportovní disciplínou bylo plavání pro pivo. Hospoda U Bořeňů, nejbližší zřídlo pěnivého moku, byla totiž na druhém břehu přehrady, kam vždycky musela dvojice pověřených členů osady doplavat s velkou nákupní taškou. A poté s mimořádně těžkým nákladem připlavat zase zpátky.¹¹

Druh alkoholu či název slavné značky opojného nápoje, který zejména chudší proletářští trampové znali nejspíš pouze z literatury, se mohl stát i jménem trampské osady. Tak ve Svatojánských proudech na Vltavě ve dvacátých letech 20. století existoval *Whisky camp*.¹² Jiným příkladem může být trampská osada *Black – White*, založená v roce 1924 u obce Lipany a nazvaná podle vyhlášené anglické whisky, přičemž myšlenku pojmenovat takto osadu vnukla údajně šerifovi Konšelovi právě tato „anglická šlivovice“.¹³

Jinou osadou, které se dostalo jména jakoby přímo zavlaženého opojným pitím, byla rovněž už ve dvacátých letech 20. století *Brdská pivní brigáda*, založená roku 1928 nad Jezírkem v Brdech. Původní název ovšem zněl *Brdská zimní armáda*, ten se však měl záhy změnit. Toto specifické, víceméně volné trampské sdružení, sestávající z členů různých trampských osad, se scházelo v zimních měsících o sobotních večerech v krčmě U Zrzavého paviána v Halounech, kde se nejen hrálo a zpívalo, ale také vydatně popíjelo. Členové této *Brdské zimní armády* si záhy vysloužili označení „pivní skauti“, což jistě přispělo ke změně názvu sdružení na *Brdskou pivní brigádu*. Brigáda se záhy početně rozrostla dalším přílivem nadšených členů, až čítala přes sto padesát trampů. Taková masa si ovšem vyžádala mimořádnou organizaci. Poněkud kuriózně, zcela proti všem trampským zásadám, byla brigáda organizována do pluků, jimž stál v čele generální štáb vedený „staříčským generálem“ Packardem. Brigáda měla ve znaku skautskou burgundskou lilii a uprostřed ní půllitr s napěněným pivem.¹⁴

Domnívám se, že už z výše uvedených zmínek, jež snad představují reprezentativní vzorek, je patrné, že pijácké výkony nikdy nebyly trampy příliš odsuzovány, ba naopak byly vcelku oceňovány, stejně jako tomu bývalo u jiných relativně

11 Mírek Karela-Kami, *Z dýmu táboráků. Historie brněnského trampingu od jeho počátků až do druhé poloviny šedesátých let*, Padochov: T. O. Zlatá podkova II. 1998, s. 20–21.

12 B. Hurikán, *Dějiny trampingu...*, s. 133.

13 *Tamtéž*, s. 125.

14 *Tamtéž*, s. 130–131.

neformálních kolektivů prakticky od středověku.¹⁵ Jak víme, pití se nevyhýbali ani staří trampí, pocházející z nejstarší generace zakladatelů trampingu v pražské oblasti, na Brněnsku či v západomoravském Trojříčí,¹⁶ ale tento fakt lze konstatovat při hodnocení zálesáckých aktivit snad všech trampských regionů.

Avšak ne všechny trampské osady byly proslulé svým holdováním opojnému pití, a skutečně existovaly i takové, které vyznávaly zcela opačné zásady. Jednou z nich byla osada *Anglický park*, nazvaná zřejmě podle stejnojmenné lokality na řece Libřici, jejíž členové byli přísnými abstinenty, dokonce i během táboření v čase krutých zimních mrazů. Není divu, že se této osadě záhy dostalo jiného, totiž výstižnějšího jména, které jí udělili ostatní trampové – *Angličtí abstinenti*.¹⁷ Tyto vysloveně abstinentní trampské osady byly u ostatních trampů mnohdy ve zjevném opovržení. Například osada *Hudson*, tábořící za první republiky na Sázavě u Medníka, měla kvůli abstinenci svých členů hanlivou přezdívku *Sodovkárna*.¹⁸

Popíjení opojných nápojů bylo odedávna součástí posezení u táborového ohně, potlachů i rozmanitých dalších slavností, ale kvůli tomuto občerstvení trampí často mířili do hostinských zařízení v obcích v blízkosti svých stabilních osad či obvyklých míst táboření, nejen aby nakoupili zásoby a odebrali se do lůna přírody, ale aby přímo zde za patřičné konzumace poseděli, třeba i delší čas. Návštěva trampského hostince bývala pravidelnou součástí víkendového táboření, ať už přímo v přírodě „pod širákem“, nebo na vlastní postavené chatě. Opět bychom mohli uvádět celou řadu příkladů. Tak třeba na stránkách společné kroniky *Sdružených trampských osad Třebíč* je množství bodrých zápisů o krčemných „pivních radovánkách“, kterým se tam trampové rádi oddávali. Například v roce 1966 sem učinila zmíněná trampská osada *Zambezi* zápis následujícího znění: „...je známá naše zálesácká

15 Karel Altman, *Krčemné Brno*, Brno: Doplněk 1993, s. 21–42.

16 K nim patřil i Stanislav Hamzík, zvaný Anýzek, šerif osady *Silver Star* na Oslavě, který začal trampovat v roce 1927 a vyjížděl do přírody i ve velmi pozdním věku, jako sedmdesátiletý kmet. Trampský kronikář Lucan na něj vzpomínal slovy: „Před trailem by ho nezastavil ani čert. Myslím, že měl rád tuto partu starých kamarádů (osadu *Diagonála Y* v sedmdesátých letech – KA) a nechtěl nechat trampování, i když byl hodně nemocnej a opíral se o sukovici. Některý trampy jsme před ním i tajili, protože byly náročné, ale on by šel do všeho. Jednou zapomněl doma léky, tak jsme sháněli ekvivalenty po všech chatách pod Koněšínem. Měli jsme strach o jeho zdraví, ale on se jen smál a díky zubní protěze říkával: „Čo se klučí šerete.“ A tak, pokud to šlo, chodil s náma, jeho žena Božka mu nachystala do ešusů kuře, rejžu a podobný diety a Petecovi, kterej se pro něho stavoval, říkávala: „Né aby tam na čundru něco chlastal.“ Lucan, *Kamarádi z nebeského báru, Oslavské boudy 5*, 1998, č. 4, s. 19–20.

17 B. Hurikán, *Dějiny trampingu...*, s. 45.

18 *Tamtěž*, s. 125.

opatrnost, protože když nás někam zvou, informujeme se nenápadně, jestli je tam hospoda, jaký mají pivo a jestli je v její blízkosti dobrý tábořiště.“¹⁹

Také pro hostinské podniky, které s oblibou vyhledávali, měli trampové vlastní označení. V duchu svého specifického slangu, akcentujícího jejich představu o Divokém západě, pro ně často užívali a dodnes užívají výraz *salón*, v psané podobě ovšem nezapomínají na správný anglický pravopis. Například hostinec v Senoradech je zmiňován jako „senoradský saloon“, obdobně bývá trampy nazýván hostinec U Mohelských v Ketkovicích. Pro jiné podniky měli poněkud dehonestující označení *ratejna* anebo výraz *knajpa* (z německého *die Kneipe*), což však bylo rovněž rozšířené obecně. Zkomolením slova „hospoda“ vznikl název *hopsoda*, který se však neujal v celé trampské subkultuře a byl zřejmě používán pouze v některých regionech.²⁰

Některá vhodná hostinská zařízení sloužila jako východiště, kde se trampové zastavovali, aby se zde soustředil jejich kolektiv, rekrutující se leckdy z různých lokalit, a aby – po patřičné době – odtud vyrazili dál, do přírody. K hostincům vyhledávaným k tomuhle účelu trampy patří zejména podniky přímo v areálu či alespoň poblíž železničních stanic a nádraží, kde trampové obvykle vystupují z vlaku, který je na venkov přiváží z jejich bydlíšť. Jedním z nich je dodnes třeba hostinec U Širokých v těsné blízkosti nádraží v Kralicích nad Oslavou, kde se trampové v hojně míře vždy vydatně občerstvovali. Po nekonečném (od Brna téměř hodinovém) cestování vlakem právě tady často zahajovali a stále zahajují vlastní pochody do míst svého obvyklého táboření na říčce Chvojnici či na řece Oslavě. Dlužno ovšem dodat, že díky zdejší pohostinnosti a také poctivosti podávaných alkoholických nápojů se pak jejich další putování po většinou nijak frekventované asfaltce leckdy mění v poněkud krkolomný a dobrodružný noční pochod plný nástrah a nebezpečí.²¹

Avšak hostince neslouží trampům pouze na začátku víkendu, ale také na jeho konci, tedy v neděli odpoledne, případně až do večera. Tramp Pavel Dufek, přezdívaný Ďábel, vzpomínající na své trampování na řece Oslavě na začátku šedesátých let, to vylíčil slovy: „Po obědě a úklidu chaty následovala nezbytná návštěva kantýny u Vydrova mlýna před odchodem do Ketkovic. V Ketkovicích jsme samozřejmě navštívili hostinec pana Slávka Mohelského. Teprve v podvečer jsme se přesouvali na nádraží do Rapotic a odtud vlakem domů.“²²

19 *Kronika S.T.O. Třebíč*. Dokument v soukromém držení.

20 *Velký trampský slovník...*, c. d.

21 K. Altman, *Trampské hospody na Třebíčsku...*, c. d.

22 Pavel Dufek-Ďábel, *Jak jsme začínali s trampíngem, Oslavské boudy* 6, 1999, č. 1, s. 22.

Venkovské hostince odedávna sloužily trampům jako místo společného setkání, jako orientační bod, kde si dávali sraz, zejména při pořádání různých akcí s účastí většího množství pozvaných. Například v roce 1997 líčil kronikář Lucan počátek tramského vzpomínkového ohně pořádaného osadou *Roveři*: „Už z tradice a také z piety jsme zahájili v saloonu U Mohelských v Ketkovicích, kde se všichni kamarádi ve zlatých dobách trampingu setkávali a také loučili.“ Rozumí se, že teprve poté se odebrali na místo, kde se konal onen vzpomínkový oheň. Takové vesnické hospody byly vždy také místem, kde se trampí vzájemně seznamovali a kde vznikala jejich často mnohaletá, či dokonce celoživotní přátelství.

Členové tramských osad navštěvovali různé hostinské podniky nejen jednotlivě, ale také korporativně, a tudíž jejich členové obsadili místa kolem jednoho, nebo i několika stolů. Tak tomu bylo nepochybně od samého počátku tramského hnutí, zejména pak v dobách, kdy počet trampujících výrazně narostl, například v druhé půli dvacátých let anebo později za normalizace.

Podněty k vyhledání příhodného hostinského zařízení za účelem holdování alkoholu mohly být vskutku nejrůznější. Třeba když kdysi ve třicátých letech 20. století získala parta trampů (zřejmě to ani nebyla regulérní osada) vedená Karlem Sokolem svolení majitele pozemku zřídit si chatu ve Stříbrném údolí u Berounky na Křivoklátsku, byl to pro její členy pádný důvod zapít tento úspěch. Zamířili rovnou do račické hospody U Krupičků, v jejímž začouzeném lokále pak notně popíjeli dobře chlazené pivo a přímo překypovali nápady o podobě budoucí chaty. Na tom by snad nebylo nic špatného, kdyby toto jejich počínání nezaplnilo i většinu víkendů, které následovaly. S první jinovatkou si však uvědomili, že se doba nachyluje, a tudíž jim nezbylo než konečně přikročit od rozsáhlých a smělých plánů k vlastní realizaci stavby...²³

Jak je rovněž z nejrůznějších pramenů a svědectví patrné, nejeden tramp se stal přímo stálým čili kmenovým hostem, štamgastem některého z hostinců v oblasti, kde v tamější přírodě po tramsku relaxoval. A vzhledem k tomu, že trampů vyhledávajících vhodné hostinské podniky bývalo značné množství, stávali se početně silnou a výraznou složkou jejich pravidelné klientely a ovlivňovali i samo jejich prostředí a život v něm. V četných případech i početně převážili nad „domorodci“, případně i dalšími hosty z řad turistů a luffáků, kteří si rovněž oblíbili kýžený hostinec. V důsledku tohoto výrazného angažmá westmanů a dalších drsných synů prerie se pak těmto podnikům dostalo označení „tramská hospoda“.²⁴

23 Jan Krško, *Meziválečný tramping na Rakovnicku*, Rakovník: Státní oblastní archiv 2008, s. 104–105.

24 Hostinská zařízení, jak se rozvinula ve 20. století, tedy éře, v jejímž průběhu vznikl i tramping, byla a jsou nejrůznějšího typu, přičemž při jejich charakteristice nepochybně záleží na celkovém rázu

Trampská hospoda je specifickým hostinským zařízením, které získalo své označení od těch, kteří ji navštěvují s cílem rozvíjení svérázných trampských aktivit, tedy od trampů samých. Není to tudíž vyhraněný typ hostinského podniku, na jaké jsou tato zařízení obvykle členěna – jako zmíněné pivnice, vinárny, kavárny, restauranty, hotely, automaty atd. Trampskou hospodou se může stát hostinský podnik rozmanitého typu – od venkovské krčmy, vesnické hospody, kiosku či „lesní tišinky“ vybavené zahrádkou přímo v přírodě či v chatové osadě, až po městský hostinec či předměstskou hospodu s tanečním sálem.

V zásadě však lze rozlišovat dva druhy trampských podniků, na které se dělí hostinská zařízení pravidelně navštěvovaná trampingy.

Za první druh trampské hospody považujeme podniky přímo v oblastech trampování, především venkovské hospůdky ve vesnicích v blízkosti tradičních trampských tábořišť, srubů a chat, výletní zahradní hostince v atraktivních místech v přírodě, kam mnohdy ještě před trampingy nebo současně s nimi zajížděli z města výletníci. A dále různé kantýny v chatových osadách a sezónní kiosky s výčepem piva, nálevem lihovin a obvykle pouze se studeným občerstvením. Celou řadu trampských hospod z doby první republiky přímo v terénu uvádí zmíněný Bob Hurikán ve svých *Dějínách trampingu*. Například v Brdech v obci Halouny měli trampové ve značně oblíbené krčmu U Zrzavého paviána.²⁵ Na Sázavě zase stávala vyhlášená krčma U Žraloka.²⁶

Samy venkovské hostinské podniky navštěvované trampingy byly nejčastěji lidové vesnické hospůdky, kde bylo možné se občerstvit pouze pitím a jen málokdy i stravou, a to většinou jenom ze studené kuchyně. Podle vzpomínek pamětníků skýtaly tyto hospody, spjaté nejednou s domácím hospodářstvím provozovatele zvláště v letech meziválečných, ale většinou až hluboko do let šedesátých a sedmdesátých, ponejvíce stravu z domácích zdrojů hostinského – vajíčka a uzeniny, nanejvýš ohřívané konzervy.

a určení podniku, jeho obecném účelu i na sortimentu poskytovaného občerstvení a služeb. Tak i v prostředí českých zemí nalezneme hostince a hospody, restaurace, kavárny, pivnice a vinárny, hotely, bary, bufety i další specifické typy hostinských podniků. Při dělení těchto zařízení podle místa, v němž existují, mluvíme o městských a venkovských zařízeních. Někdy bývají různé typy těchto podniků ještě přesněji označovány také podle sociálního, profesního či společenského zařazení hostů, kteří je navštěvují v převážné většině, anebo tvoří výraznou skupinu návštěvníků. Tak existují například dělnické hospody na předměstích, studentské kavárny ve středu univerzitních měst, výletní hostince v atraktivních letoviscích či turistické základny s občerstvením v horských oblastech. Na základě tohoto principu označování můžeme mluvit také o trampských hospodách.

25 B. Hurikán, *Dějiny trampingu...*, s. 130.

26 *Tamtéž*, s. 116.

Trampský kronikář Mírek Karel, řečený Kami, vylíčil jednu trampskou hospodu tohoto druhu. Byl to původně mlýn, který stával na Svitavě pod Novým hradem u Adamova. Podle majitele a hospodského se tu říkalo U Macka a jezdily sem už první trampské party za první republiky. Mimo hospodské stavení a výčep tu byly i dvě místnosti vyhrazené pro trampy na spaní. Jak vyplývá z líčení kronikářova, podnik vycházel vstříc všem milovníkům dobrodružství: „Samotná hospodská místnost by splnila a předčila očekávání i nejfantastičtějšího romantika. Vnitřek vypadal jako loupežnická krčma v lesích, trošku stříknutá barem na Divokém západě a kutlochem pro scházení se loupežnické bandy. Záclyny a ubrusy byly považovány za zbytečnost a podlaha se utřela jedině tehdy, když někdo rozlil pivo. Nad výčepem hořivala začouzená petrolejka, pod kterou Macek čepoval pivo.“²⁷

Některá hostinská zařízení, která trampové s oblibou vyhledávali, byla poněkud svérázná, či spíše pouze improvizovaná, když jejich provozovatel vsadil na skromnost klientely, kterou tvořili především trampové. Tak tomu bylo i v případě hospody Václava Zíky u Roztok na Berounce, jejíž majitel si toto občerstvení otevřel pouze na přilepšenou v letní sezóně, neboť přes zimu chodil do zaměstnání kamsi do fabriky. Občerstvení bylo velmi skromné a největší problém byl s pivem. Zíka totiž nevládnul povolení výčepu, a proto pro tento tolik žádaný chmelový mok jezdil s varnými konvicemi do roztockých hospod, ve své hospodě jej pak rozléval do sklenic, či dokonce rovnou do trampských ešusů. Trampům to údajně nevadilo, Zíka měl vždy plno, neboť se snažil vycházet okolním táborníkům všemožně vstříc a oni mu nezůstali nic dlužni. Mezi oběma stranami se vytvořilo vřelé kamarádství a Zíka tak získal lichotivé přívěsky „táta trampů“.²⁸

Trampská osada *Údolí oddechu*, rekrutující se z pražských trampů, měla v meziválečném období svůj štamlokál v Podkozí u Unhoště, byla to hospoda U Sailerů, kterou nazývala „kulturním střediskem“. V sedmdesátých letech na ni vzpomínal tramp Vlád'a Kašák: „Sobotu co sobotu vřela bujným trampským životem. Pamětníci tu zažili nespočet večerů při kytarách, mejdanů, oslav, dokonce i maškarních bálů, o nichž se vypráví legendy. Nebyl zvláštností sud piva na stole s pípou, k němuž si chodil každý samoobslužně čepovat. Nechyběla na zdi vyvěšená tabulka tzv. vzpěračů, rekordmanů v počtu konzumovaných püllitrů.“²⁹

Hospůdky na venkově tradičně představovaly prostředí v mnohém ohledu tolerančnější, než skýtala obdobná zařízení přímo v městech a na jejich předměstích,

27 M. Karel-Kami, *Z dýmu táboráků...*, s. 25.

28 J. Krško, *Meziválečný tramping na Rakovnicku...*, s. 166–167.

29 Vladimír Kašák sr. (ed.) s partou, *Počátky trampingu na Kačáku. Ze vzpomínek pamětníků*, Praha: Oddělení aktivit v přírodě 2009, s. 44.

kteřá začasť byla pod ostřejším dohledem státního aparátu. Některé venkovské hostince v tomto ohledu přímo prosluly, jako například hospoda U Zelenků v Kozlanech, považovaná v padesátých letech za „nejznámější trampskou hospodu na Jihlavce“,³⁰ či později restaurace U Mohelských v Ketkovcích.

Za jiný druh trampské osady pak lze považovat hostinská zařízení přímo ve městě, odkud většina trampů pochází, kde bydlí a kde se scházejí k rozvíjení své vlastní specifické zábavy, aniž by vyrazili do míst svého obvyklého táboření. Jsou to městské hostince a hospody, kde vedení podniku nebrání trampům pěstovat jejich zábavu, pořádat setkání s vyprávěním trampských příhod a příběhů, s hudbou, zpíváním, či dokonce s tancem, tedy jakési městské potlachy. Většinou jde o předměstské „lidové“ podniky, ale takové existovaly i v centru metropolí. Tak v padesátých a šedesátých letech a zřejmě i později postupně prosluly jako trampské hospody v Třebíči tři podniky, Na Polánce neboli U Uhlířů, U Dočekalů a Na Stařečce. O jejich oblíbě a vztahu hostů k tomuto prostředí nepochybně svědčí i přezdívký, leckdy i poněkud vulgární, kterých se těmto krčmám dostalo a jimiž je nazývají ve svých vzpomínkách i sami trampi: hospodě U Dočekalů se přezdívalo U Prdele, krčmě Na Stařečce pak U Špinavého cecku (podle čistoty nepřiliš dbalé hospodské). Do těchto lidových či vysloveně dělnických hospod zamířil ne jeden trebičský tramp po skončení zaměstnání každý den, a tudíž tu byl regulérním štamgastem, což s sebou neslo celou řadu výhod pro rozvoj a koordinaci zdejšího trampingu. Trampi byli v téměř každodenním kontaktu, tedy i mimo víkend, a setkávali se tu členové různých osad, které do přírody zajížděly na rozmanitá místa. Proto právě zde mohla nejsnáze vzniknout sjednocující organizace – *Sdružené trampské osady Třebíč*.³¹

Městskou či spíše velkoměstskou trampskou hospodou byla svého času i pivnice U Kubů v Nerudově ulici v Praze, známá v několika posledních desetiletích pod jménem U Bonaparta. V meziválečném období se zde odehrávala pravidelná setkání trampské osady *White Star*. Jejím členům už nestačilo prožívat společné soboty a neděle na tábořištích na Kačáku, a proto se právě tady scházeli i během týdne, ve všední dny.³²

Pochopitelně ne každý venkovský hostinec v trampském regionu či městské hostinské zařízení je trampskou hospodou. K tomu, aby se jí ten který podnik stal, nestačí, že se zde čas od času zastaví trampi, aby se občerstvili jako běžní návštěvníci. Trampskou se stává hospoda tehdy, když sem trampi chodí pravidelně, mnozí

30 Jura Cancák, *Trampská historie řeky Jihlavy*, Padochov: T. O. Zlatá podkova II 1997, s. 13.

31 *Kronika S. T. O.*

32 V. Kašák sr. (ed.) s partou, *Počátky trampingu na Kačáku...*, s. 44.

z nich se stávají štamgasty, rozvíjejí zde své další svérázné aktivity, lépe řečeno, když jim není bráněno ze strany hostinského a jeho personálu či ze strany ostatních návštěvníků podniku tyto aktivity rozvíjet. Takové zátiší umožňuje trampům nejen nerušené setkávání, ale také pořádání rozmanitých festivit – od společného hraní a zpívání, koncertů trampských kapel až po trampské plesy a bály atd.

V tomto ohledu bylo pro trampy vždycky důležité navázat přátelský vztah s provozovatelem hostince, který si sami vyvolili nejen za obligátní štamlokál, ale také za místo rozvíjení dalších svých aktivit. Je příznačné, že ne jeden hostinský trampy vítal, neboť především v letních měsících zálesáci výrazně zvyšovali příjmy podniku; mnozí se však uměli přičinit po celý rok. Ale kromě toho právě trampí rozvíjením své zábavy – zejména zpěvem a hrou na hudební nástroje – přitahovali do podniku další hosty.

Zvláště přátelské vztahy s obsluhou měli trampové z Brněnska a Třebíčska například ve zmiňovaném hostinci U Zelenků v Kozlanech. Mnozí z nich tu patřili k nejvěrnějším kmenovým hostům, neboť sem zajížděli pravidelně týden co týden. Tito tak trochu jiní zavedení štamgasti se těšili i zvláštní důvěře obsluhy, což dokládá skutečnost, že jim mnohdy nalili, aniž měli na útratu, tedy na dluh neboli na sekyru. U Zelenků měli k tomu účelu velkou knihu, do níž zapisovali dluhy nejen místních sousedů, ale také trampů, přijíždějících často ze vzdálených míst, třeba z Brna. Jak vzpomínala pamětnice (Marie Koudelková, zvaná Maňka) na padesátá a šedesátá léta, „Brňáci byli bez peněz, když pak brali, tak zaplatili.“³³

Oblibu patříčných hostinců v trampských řadách výrazně posilovaly i jiné kladné vlastnosti jejich provozovatelů, zvláště pak bodrost, srdečnost a smysl pro humor, zejména ten trampský. O hostinském v hospodě U Žraloka na Sázavě, která byla takto trampy nazývána právě podle něho, Bob Hurikán napsal: „Pro svou bodrou povahu se stal mezi trampským národem velmi populární. Žádný tramp neprojde kolem jeho přístavní krčmy, aniž by se u něj nezastavil. Popularita mu vytvořila kruh věrných, kteří v jeho těsné blízkosti založili osadu.“³⁴

Ne každý hostinský či hospodský by také toleroval některé žerty či přímo excesy, jichž se trampové s chutí dopouštěli. Ostatně už sám vstup do podniku byl u některých osad poněkud svérázný a k tomu přímo rituální. Například když ve dvacátých, třicátých letech zvolila zmíněná *Brdská pivní brigáda* za svůj stabilní štamlokál hospodu ve Stříbrné Lhotce, objevovala se tu sobotu co sobotu, v čase i nečase, a začlenila se tak mezi ostatní zavedené kmenové hosty podniku. Svůj pří-

33 J. Cancák, *Trampská historie řeky Jihlavy*..., s. 13.

34 B. Hurikán, *Dějiny trampingu*..., s. 116.

chod ohlašovala brigáda společnou salvou z pistolí, které tehdejší trampové nosili vcelku běžně. To bylo povellem pro bodrého krčmáře Tonda Macháčka, aby rychle roztočil piva a také nanosil tácky na stůl a rozložil je po stole generálního štábu brigády, přičemž neopomenul napsat na spodní stranu jméno majitele. To už brigáda vstoupila na dvůr vesnického hostince, vypálila druhou oslavnou salvu, a pak za zpěvu vybraných trampských písní disciplinovaně napochodovala do sálu.³⁵

Oboustranný vřelý vztah mezi hostinským a trampy se však mohl stejně tak vytvořit i v městském či velkoměstském prostředí. Tak tomu kdysi bylo dokonce i ve zmíněné proslulé malostranské pivnici U Bonaparta. Trampy tu v padesátých, šedesátých letech (tedy v časech, kdy nárůst turismu a cizineckého ruchu nebyl zdaleka tak zhoubný jako v posledních desetiletích) vítal starý hostinský Kuba, typický malostranský šenkýř v bílém plášti s červenou čepičkou na hlavě, který zde působil spolu se svou „kyprou dcerkou Helenkou s šelmovskými dolíčky ve tváři“. Ještě v sedmdesátých letech vzpomínal tramp Vláďa Kašák na zdejší trampské sedánky: „Sedávalo nás vždy kolem dvaceti okolo sražených stolů a pěli trampské písničky za doprovodu kytary Karla Maixnera. A když provoz ve výčepu polevil – schylovalo se k 11. hodině – objevil se mezi námi otec Kuba, pohovořil, zažertoval, jak to bývá mezi starými známými. Byl-li mimořádně naladěný, přivolal Helenku, zasedl k pianinu a hrál celý seriál staropražských písniček. Helenka k tomu zpívala něžným sopránkem – oko nezůstalo suché – my bouřili a tleskali, a starýmu Kubovi to dělalo ohromně dobře.“³⁶

Trampské hospody vždy umožňovaly trampům také pořádání rozmanitých festivů. Trampi zde organizovali různé podniky i pro velký počet účastníků. Častá byla například vzpomínková setkání, takzvané osadní sleziny, trampské plesy a bály a jiné zábavy, některé pořádané v tradičních termínech, například trampské mikulášské nadílky a podobné veselice, a dokonce i trampské svatby. Ovšem skladba trampských zábav a soutěží, při nichž se jejich účastníci neobešli bez svých oblíbených hospod, byla ještě širší. V přístupu na ně nebránili ani místním občanům, sympatizujícím s jejich hnutím. Tak třeba na začátku roku 1999 uspořádaly trampské osady *Tuláci* a *Vlčáci* v hostinci U Franciů v Sudicích druhý ročník Jubilejní trampské merendy. Celý sál ovládla muzika, tanec, dobrá nálada a příjemné kamarádké soužití. Nechyběla tombola, ale zvlášť velebena byla vynikající osadní delikatesa – guláš zvaný „vlčák“, jehož složení a přípravu se můžeme pouze domýšlet.³⁷

35 *Tamtéž*, s. 132.

36 V. Kašák, sr. (ed.) s partou, *Počátky trampingu na Kačáku...*, s. 44.

37 Igor Kučera-Drobek, *Trampská merenda 2. ročník – Sudice, Oslavské boudy* 6, 1999, s. 1, 15–16.

Venkovské hostince a hospody byly přirozenými místy nejčastějšího kontaktu trampů s místními obyvateli. Vedle běžné komunikace v podobě debatování s místními sousedy nad sklenicí piva se trampové účastnili i jiné krčmenné zábavy. V některých místech se trampa šili s celou vesnickou komunitou – vedle mužů, s nimiž se znali z místních hospod, také s jejich ženskými protějšky. Trampský pamětník Lucan ve svých vzpomínkách líčil například jednu ze senoradských selek, tetu Vyhnálkovou, jak ji poznal v padesátých letech. Je přitom příznačné, že ji a jejího manžela – poněkud hrabalovsky – charakterizoval slovy: „Moc hodná paní, pravidelně nás s klukama zvala k nim domů na psí hody a její muž Vašek byl vochlasta, betálnej kámoš a bubeník místní kapely.“ Co se týče oněch hodů, nebyl to ojedinělý případ; také v připomínaných Kozlancech byli trampa zvaní na „psí hody“ do nejedné domácnosti.³⁸

Vztah trampů k hospodě, kde jsou vítáni, dokládala a leckde ještě dokládá zdejší specifická výzdoba, spočívající v stálém umístění některých trampských atributů na viditelném místě v podniku – nejčastěji jsou jimi zavěšená dřevěná cancátka z různých trampských akcí, pamětní placky, zarámované stylové diplomy a podobně. Že jde o trampskou hospodu, proto může být patrné na první pohled, sotva návštěvník vstoupí do lokálu.

Ale zdaleka ne všechny hostinské podniky, jimž lze přiřknout označení „trampská hospoda“, nesou stopy trampské přítomnosti. Naopak jsou zcela prosty trampských atributů, zejména patřičné výzdoby. To je případ i hostince U Mohelských v Ketkovicích, jenž je odedávna považován za největší a nejvíce navštěvovanou hospodu v oblasti západomoravského Trojříčí. Je na příhodném místě na frekventované trase obvyklého trampského putování od železniční stanice Rapotice do oblasti tradičního táboření na Oslavě, kolem Vydrova a Senoradského mlýna a chatové osady pod hradem Levnovem, tedy do míst, kde mají stabilní sídlo jejich osady. V tomto hostinci se trampové setkávají s kamarády odjinud, je to časté místo srazu, odtud vycházejí jejich výpravy do vzdálených končin Trojříčí. V pohostinném prostředí restaurace U Mohelských také čekávají při různých trampských slavnostech a podnicích spojky jako doprovod kamarádů, hostů ze vzdálených míst a nezalých zdejšího kraje.³⁹ Ani tyto skutečnosti se kupodivu ne-

38 Lucan, *Vzpomínky z usárny*, s. 5.

39 Igor Kučera, zvaný Drobek, šerif osady *Zlatá podkova II*, která ve dnech 22.–24. 1. roku 1999 pořádala druhý ročník Oslavského Rampušáka, líčil počátek této víkendové akce slovy: „V pátek 21. ledna jsme se svorně sešli u Mohelských v Ketkovicích, abychom zde zahájili spojkami druhý ročník zimního táboření s názvem Oslavský Rampušák.“ I. Kučera-Drobek, 22. 1.–24. 1. Oslavský Rampušák, 2. ročník, *Oslavské boudy* 6, 1999, č. 1, s. 15.

projevují ve výzdobě hostince, který postrádá jakékoli atributy tramských aktivit. Hostinec tak svým charakterem a svou výzdobou trampy naprosto nepřipomíná, nijak se neliší od jiných venkovských hospod. Tak tomu bylo už v devadesátých letech, zjevně v důsledku nepřiliš vstřícného postoje hostinského a současně majitele tohoto podniku. Trampy však toleroval, i když s nimi nekomunikoval právě srdečně, byl jimi považován za grobiána, který však měl značný smysl pro humor, byť poněkud drsný a černý, a tudíž byl jimi velmi oblíben.

Obdobně nenesl trvalé stopy tramské přítomnosti obecní hostinec v Senoradech (již řadu let zavřený), který měl mnohaletou tradici tramské hospody coby místa rozvíjení širokého spektra tramských aktivit – od pravidelné návštěvy za účelem občerstvení přes koncertování tramských kapel i sólistů až po velké oslavy s účastí členů mnoha spřátelených osad. K této tramské hospodě se vztahuje celá řada událostí a příhod dokládajících, že šlo o významné místo v životě tramských osad v údolí řeky Oslavy.

Existenci venkovských hostinců, kde trampí nebyli přezíráni či pouze trpěni, ale naopak srdečně vítáni, oni sami odedávna považovali za velmi významnou pro rozvíjení svého hnutí a vlastního specifického způsobu trávení volného času, své kultury. Některé podniky se staly téměř kultovními místy a jejich úloha v rozvoji trampingu v oblasti byla velice oceňována a někdy považována přímo za klíčovou. Trampí ji uměli náležitě zhodnotit, mnohdy i po letech, s nostalgickým vzpomínáním i s nezbytným časovým odstupem, kdy si uvědomili, co všechno pro ně jejich oblíbená venkovská hospoda znamenala. Svědčí o tom i slova přední osobnosti trampingu na Brněnsku a Třebíčsku Jury Cancáka, kterými vzpomínal na hospodu U Zelenků v Kozlanech, kam trampí často směřovali už od počátku padesátých let: „Úmrtím babičky Zelenkové v roce 1987 a Viktora Zelenky v roce 1988 a zbořením hospody v tomtéž roce skončila jedna z kapitol trampingu na Jihlavce. Zůstala jen vzpomínka na tyto vzácné lidi, kteří spí věčným spánkem na hřbitůvku v Koněšíně.“⁴⁰

Sami trampí mají představu o poměrně nedávných dobách jako o časech, kdy tramských hospod – útulných, vyhlášených a vstřícných venkovských hospůdek s domácí atmosférou a velmi levným pivem i pokrmy – bylo podstatně více. Šerif Drobek, přítel mnoha tramských pamětníků, si na základě jejich vyprávění a vzpomínek udělal vlastní poněkud idylický obraz časů minulých desetiletí, „kdy

40 J. Cancák, *Tramská historie řeky Jihlavy*..., s. 13.

po celé vlasti byly roztroušeny nejrůznější hospůdky drsného a romantického jádra“.⁴¹

Nicméně tak jako všechny ostatní typy hostinských zařízení, i tramské hospody podléhají proměnám. Nejsou zde však důležité úpravy stavební, ale mnohem spíše změny majitele či provozovatele podniku. Jak již bylo řečeno, tramský charakter hospody závisí v mnohém právě na vztahu hostinských k trampům. K ztrátě rázu tramské hospody a její opětovné přeměně v řadový podnik, navštěvovaný téměř výhradně starousedlíky ze sousedství, případně turisty a chataři, dochází tehdy, když nový majitel či provozovatel podniku nevychází trampům vstříc. Proto k takové proměně zpravidla dochází velmi rychle, ze dne na den, kdy se donedávna vyhlášená tramská hospoda stane obyčejným venkovským hostincem. Stačí, když nový hostinský zruší starou výzdobu, připomínající dosavadní tramská setkání v tomto podniku, odstraní zavěšené placky, zarámované diplomy a obrazy s tramskou tematikou, a stejně tak dá trampům najevo, že nejsou příliš vítáni, což leckdy – s chutí sobě vlastní – sdělí zcela explicitně. Netrpí jejich početnější společnost v hostinci, brání jim v jejich specifické zábavě, nedovoluje jim hrát a zpívat v podniku jejich písně, natož pak pořádat v sále hostince jejich koncerty a bály.

Zvláště v poslední době se zdá, že tramských hospod poněkud ubývá. Souvisí to zejména se zřetelně se snižujícím počtem nositelů trampingu, kterých je oproti letům před listopadem 1989 podstatně méně. Ale své vykonaly také zásadní změny v držení těchto podniků, jež byly z valné většiny restituovány a privatizovány, čímž často změnilo majitele nebo provozovatele. Nebo byly zcela zrušeny. Jiné tramské hospody však existují dodnes, jako třeba vyhlášená Senoradská kantýna (zvaná též Pod Ketkovákem, tedy pod ketkovickým hradem Levnov), která – vedena příkladně sehraným manželským párem hostinských odborníků – zjevně prosperuje a má se čile k světu. Mimo jiné díky alespoň občasným specialitám z nutrií a zejména pak adekvátně širokému spektru „tramských jedů“.⁴²

Literatura

Altman, K.: *Krčenné Brno*, Brno: Doplněk 1993.

Altman, K.: Tramské hospody na Třebíčsku, *Západní Morava* 3, 1999, s. 118–130.

Hurikán, B.: *Dějiny trampingu*, Praha: Novinář 1990.

Krško, J.: *Meziválečný tramping na Rakovnicku*, Rakovník: Státní oblastní archiv 2008.

41 Drobek, Tramská merenda 2. ročník – Sudice. *Oslavské boudy* 6, 1999, č. 1, s. 15.

42 Tato stať byla vypracována s podporou na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace RVO: 683780761.

Abstract

'Choose Your Poisons!' On the Relationship of Tramp Subculture to Alcohol and Tavern Life

Although the need to compensate life in the rush and buzz of the city made its numerous inhabitants seek quiet recreation outdoors, some of them sought recreation as well as excitement, whose source were adventures inspired by their ideas of the Wild West. In the past century, its heroes, real or fictional, have become the symbols of the bearers of a distinctive and unique subculture called tramping, popular exclusively in Czechia (and partly Slovakia). In spite of the unique lifestyle, tramps could not do outdoors without refreshment, food and drink, which were provided by taverns and pubs in villages and secluded places near their campsites. Those businesses that proved successful and effective from the perspective of our tramps and men of prairies became known as tramp taverns. It was mainly there, especially during various excesses, that their god, Pajda, had to stand by them.

Keywords

tramp subculture, free time, alcohol, taverns, Czech Republic

PhDr. Karel Altman, CSc.

Etnologický ústav AV ČR

Veveří 97, 602 00 Brno

karel.altman@iach.cz